

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 6/2021 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Ismo Tuominen, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitussihteeri Sami Teräväinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- yksikön päällikkö Riku-Matti Lehikoinen, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- tutkijatohtori, dosentti Tuomas Aivelo, Helsingin yliopisto
- apulaisprofessori Tarja Sironen, Helsingin yliopisto
- ekonomisti Miika Heinonen, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- toimitusjohtaja Timo Lappi, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- koulutuspoliittinen asiantuntija Mikko Laakkonen, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
- asiantuntija Karoliina Katila, Suomen Yrittäjät ry
- ravintoloitsija Henri Alén

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö ja tavoitteet. Lainsäädäntöehdotus on jatkoa voimassa olevalle, kuluvan kuun lopussa lakkaavalle lainsäädännölle, jonka nojalla ravitsemisliikkeille voidaan asettaa tilapäisiä rajoituksia ja velvoitteita liittyen niiden aukioloon, anniskeluoikeuksiin, asiakaspaikkojen käyttöasteeseen ja toiminnan järjestämiseen ylipäänsä koronavirustartuntojen leviämisen hillitsemiseksi.

Lainsäädäntöehdotus on sisällöllisesti valtaosin sama kuin hallituksen esityksessä HE 139/2020 vp, jonka perusteella säädettiin 1.11.2020 voimaan tullut laki 727/2020. HE 139/2020 vp:n mukainen, talousvaliokunnankin käsittelyssä ollut ehdotus muuttui eduskunnassa. Talousvaliokunnan lausunnossa (TaVL 21/2020 vp) esille nostetut huolet ja perustuslakivaliokunnan huomau-

Valiokunnan lausunto TaVL 2/2021 vp

tukset (PeVL 31/2020 vp) tulivat huomioituiksi sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä. Talousvaliokunta katsoo, että sen esiin nostamista kysymyksistä erityisesti ravitsemisliikkeiden jaottelu niiden toiminnan luonteeseen liittyvien viruksen tartuntatodennäköisyyksien mukaan ja kysymys liikenneasemien ja laivaliikenteen ravitsemistoiminnan jättämisestä rajoitusten soveltamisalan ulkopuolelle tulivat ratkaistuiksi varsin tyydyttävällä tavalla.

Nyt käsitellyssä olevan lain nojalla annettavalla määräaikaisella valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä edellä mainituista rajoituksista ja velvollisuuksista sekä siitä, millä maantieteellisillä alueilla rajoituksia sovelletaan. Yhdenmukaisesti aiemman rajoituslainsäädännön kanssa nämä säännökset eivät koskisi henkilöstöravintolatoimintaa eivätkä ruoan ja juoman noutomyyntiä.

Lainsäädännön ennakoitavuus. Ehdotettu lainsäädäntötekniinen ratkaisu jättää siten voimaan kahtiajaon ravitsemistoiminnan ja muun elinkeinotoiminnan rajoitusten välillä. Talousvaliokunta pitää ratkaisua perusteltuna. Rajoitukset ovat olleet voimassa jo lähes yhdeksän kuukauden ajan. Tänä ajanjaksona rajoituksiin on kohdistunut sekä kiristämistä että lieventämispaineita, mikä on ollut omiaan heikentämään liiketoiminnan lainsäädännöllisen viitekehyksen ennustettavuutta. Muutospaineista huolimatta laintasoinen sääntely on pysynyt valtaosin muuttumattomana ja rajoitukset ja niiden valvonta ovat vakiintuneet. Talousvaliokunnan saaman asiantuntijaselvityksen (HE 139/2020 vp:n käsittelyn yhteydessä) mukaan useat elinkeinonharjoittajat pitävät parempana, että sääntely pysyy ennustettavana kuin että rajoitukset aaltoilisivat herkästi kiristyen ja lieventyessä lyhyellä aikajänteellä.

Muuttunut toimintaympäristö. Ensimmäiset rajoitukset säädettiin olosuhteissa, joissa pidettiin mahdollisena, että epidemiatilanne pahenee nopeasti kriisiyttäen terveydenhuollon toiminnan viruspotilaiden täyttäessä hoitokapasiteetin ja mahdollisesti myös hoitohenkilökunnan sairastuessa.

Vaikka päätöksiä on jouduttu tekemään epätydellisen taustainformaation perusteella, ovat muiden tartuntatilanteissaan Suomea edellä olevien valtioiden esimerkit tilanteen kehittymisestä olleet sillä tavoin vakavaa huolta herättäviä, että on pidetty perusteltuna säätää rajoituksia osin myös etupainotteisesti, ennakkollisina estämistoinenpiteinä.

Käsillä olevan lainsäädäntöehdotuksen ympäristö poikkeaa osin aikaisemmin vallinneesta. Vaikka virukseen ja sen leviämistapaan liittyy edelleen paljon epävarmuuksia, tietopohja on kuitenkin vahvistunut. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty maailmanlaajuisessakin katsannossa ainutlaatuisia viruksen leviämiseen liittyvien tutkimusten tuloksia, joita ei ole ollut käytössä tätä ennen. Sääntelykeinojen arviointiin vaikuttaa uutena tekijänä uusien tarttuvampien varianttien lisääntyminen.

Selvää on, että viruksen pääasiallinen leviäminen tapahtuu pisaratartuntana ja hengittämällä kontaminoituneita ilman aerosolihiukkasia. Mitä pidempään ja tiiviimmin samassa sisätilassa oleskellaan, sitä suuremmaksi tartuntariski kasvaa. Tuoreimpien tietojen valossa riskiä voidaan kuitenkin merkittävästi pienentää ilmanvaihtoon ja -suodattamiseen liittyvin toimin. Huomionarvoista on myös, että ulkotiloissa tartuntariski on tutkimusten valossa vähäinen. Talousvaliokunta pitää

Valiokunnan lausunto TaVL 2/2021 vp

tärkeänä, että valvontaviranomaiset ottavat uusimmat tutkimustulokset huomioon arvioidessaan valvottavia kohteita ja niissä tehtyjä järjestelyjä.

Kilpailun tasapuoliset lähtökohdat. Talousvaliokunta on ravitsemisliikkeiden tukitoimia arvioidessaan (TaVM 11/2020 vp — HE 67/2020 vp) kiinnittänyt huomiota erityyppisten yritysten lainsäädännöllisen kohtelun kilpailuneutraliteettiin. Rajoitusten ja menetysten kompensoinnin muodostama kokonaisuus on varsin haastava lähtökohta, kun tavoitteena on poikkeuksellisista olosuhteista huolimatta turvata toimijoille mahdollisimman tasapuoliset kilpailuolosuhteet ja että julkisista varoista maksettavat tuet aiheuttaisivat mahdollisimman vähän ei-toivottuja markkinahäiriöitä. Rajoitusten koettua oikeutusta voi rapauttaa myös se, että erilaisten intressi- ja hyötyhaittapunnintojen tuloksena yhteiskunnassa on voimassa rajoituksia ja vapauksia, joista jotkin voidaan kokea pistemäisinä ja siten epäoikeudenmukaisina.

Julkistalous. Elinkeinonharjoittamisen rajoituksilla on suora vaikutus verokertymään ja siten viime kädessä siihen, minkälaiset mahdollisuudet Suomessa on pitää yllä julkisia palveluita terveydenhoito mukaan lukien. Päätöksenteossa tulee varmistaa julkistalouden ja siten myös terveydenhoitojärjestelmämme toimintakyky myös pitkällä aikavälillä ja myös muiden terveydenhuollon asiakkaiden kuin koronaviruspotilaiden hoito. Tämä huomioiden nyt ehdotetuissa rajoituksissa ei ole kysymys yksinomaan arvovalinnasta terveyden ja talouden välillä, vaan kysymys on tätä huomattavasti laajempi, yhteiskunnallisten kustannusten punnintaa edellyttävä.

Rajoitusten tarkkarajaisuus. Epidemian arvioidaan jatkuvan vuoroin kiihtyen ja laantuen ainakin siihen saakka, kun väestön kattava rokotus saadaan toteutettua. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on kuitenkin esitetty myös varovaisen optimistisiakin arvioita siitä, että rokotuskattavuuden parantuminen, viruksen luontainen kausivaihtelu ja kevään etenemisen myötä yleistyvä sosiaalisten kontaktien siirtyminen ulkotiloihin voivat kumuloituvina elementteinä vaikuttaa siihen, että epidemiatilanne ei Suomessa ehkä kuitenkaan eskaloituisi eräiden muiden valtioiden kokemien kriisien kaltaiseksi. Tämän arvion varaan ei jatkotoimia voi kuitenkaan perustaa. Lainsäädännön ja viranomaisten resurssien tulee olla valmiina kohtaamaan mahdolliset nopeastikin kiihtyvät tartuntatilanteet.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että epätavanomaisten olosuhteiden pitkittyessä rajoitussäätely on riittävää ja tarkkarajaista ja kohdistuu juuri niihin toimintoihin, joiden rajoittamisen on todettu olevan kaikkein vaikuttavinta viruksen leviämisen estämiseksi. Epidemian pitkittyessä tasapainon tavoittelussa täytyy olla aikaisempaa suurempi painoarvo yhteiskunnan toiminnan mahdollistamisella. Talousvaliokunta korostaa, että kaikkein suurimmat taloudelliset vahingot aiheutuisivat viruksen laajamittaisesta leviämisestä, joten tehokkaat rajoitustoimet mahdollistava lainsäädäntö on tarpeen.

Lainsäädännön voimassaoloaika. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on punnittu myös sitä, kuinka pitkään nyt ehdotetun rajoitussäätelyn tulisi olla voimassa. Talousvaliokunta muistuttaa perustuslakivaliokunnankin esiin nostamaa reunaehtoista siitä, että rajoituksia voidaan pitää voimassa vain niin pitkään ja siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että rajoituksia puretaan heti tartuntatilanteen niin salliessa.

Valiokunnan lausunto TaVL 2/2021 vp

Tukitoimet. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on keskusteltu myös poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi säädettyjen yritystoiminnan tukimekanismien havaituista hyvistä ja huonoista puolista. Valiokunta on saanut ristiriitaisiakin kannanottoja tuki-instrumenttien kriteeristöstä ja euromääräisistä rajoista (omavastuuosuudet, korvauskatot). Talousvaliokunta toteaa, että tässä vaiheessa on vaikea tehdä täsmällistä analyysyä näiden instrumenttien oikeaan osuneisuudesta, mutta pitää tärkeänä, että uusia tukimuotoja suunniteltaessa tässä työssä huomioidaan myös uusi tutkimustieto ja tilastot ja punnitaan myös mahdollisuutta liiketilojen terveysturvallisuutta edistävien rakenteiden ja laitteiden investointituista sekä tukien mahdollinen työllistävä vaikutus.

Ravitsemisliikkeiden toiminnan kannalta olennainen ero syksyyn on, että rajoituslainsäädäntö osui ajankohtaan, jolloin toimintojen osittainen siirtäminen erilaisiin ulkotilaratkaisuihin vaikeutui vuodenajan vuoksi. Kevään ja kesän 2020 kokemukset osoittivat, että ulkotiloihin sijoitetun toiminnan merkitys ravitsemisliiketoiminnan kannattavuudelle oli huomattava.

Talousvaliokunta muistuttaa, että ravintolaliiketoiminnan tällä hetkellä kokemat vaikeudet eivät ole seurausta yksinomaan lainsäädännön ja viranomaispäätösten rajoituksista vaan myös kuluttajien käyttäytymisen muutoksista tartuntariskin välttämiseksi. Ajantasainen ja tarkka viranomaisviestintä tartuntojen lähteistä ja ravitsemisliiketoiminnan järjestäminen tavalla, joka vahvistaa kuluttajien luottamusta palveluiden käyttämiseen terveysturvallisuus huomioiden, on keskeinen edellytys taloudellisen toimeliaisuuden mahdollistamiselle.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TaVL 2/2021 vp

Helsingissä 12.2.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juhana Vartiainen kok
varapuheenjohtaja Hanna Kosonen kesk
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Matias Mäkyne sd
jäsen Sakari Puisto ps
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Janne Sankelo kok
jäsen Veikko Vallin ps
jäsen Tuula Väätäinen sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Kai Mykkänen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller